



Джеймс Джойс

Майка

Мистър Холохан, асистент секретар на Ирландското Абу Общество, се разхождаше вече цял месец всред улиците на Дъблин, носеше стари хартийки, реклами за серията от концерти. Куцаше с единия крак, приятелите му го наричаха Подскачащия Холохан. Разхождаше се постоянно, седеше с часове по ъглите, правеше си съответните изводи, но в края винаги Мистър Керни решаваше нещата.

Мис Девлин стана Мисис Керни. Беше учила в манастир за момичета от висшата класа, знаеше френски и разбираше от музика. По природа беше плаха и имаше малко приятелки от училище. На възраст за женитба беше представена в много домове на висшето общество, където всички се възхищаваха на безупречните ѝ маниери и свиренето ѝ. Седеше всред студената висша класа и чакаше някой ухажор да ѝ се поклони и да ѝ предложи брилянтен живот. Но срещаше все обикновени младежи, които не окуражаваше, утешаваше се тайно с турски сладкиши. Обаче, в един момент прескочи границите и почна да губи приятелите си, взеха да се разказват какви ли не слухове по неин адрес. Затвори им устите, като се омъжи за Мистър Керни, фабрикант на обувки на кея в Ормонд.

Беше много по-възрастен от нея. Гласът му, вечно сериозен, отиваше на голямата му кафява брада. Още първата година от брачния живот, Мисис Керни разбра, че по-добре да имаш такъв мъж до себе си, отколкото празен романтик, но така и не можа да се откаже от романтичните си възгледи. Беше трезв, пестелив и изключително религиозен, ходеше всеки петък до олтара, понякога с нея, понякога сам. Не се опитваше да я отчужди от вярата ѝ и му беше добра съпруга. На някакво събиране в някаква странна къща, тя повдигна вежди пренебрежително, той застана пред нея, прокашля се, тя хвърли пухеният юрган в краката му и получи шамар. От друга страна, той беше образец за баща. Внасяше малки суми ежеседмично в клуба, така обезпечаваше зестра от около сто лири за всяка на двете си дъщери, като станеха на двайсет и четири. Изпрати по-голямата Кетлин в манастир, за да учи френски и музика, после ѝ плати таксата в Академията. Всеки юли, Мисис Керни намираще случай да каже:

– Милият ми мъж, всяка година ни праща на Скалите за няколко седмици.

Не бяха Скали, ами на сивите камъни.

Когато започна ирландската революция, Мисис Керни реши да се заеме с името на дъщеря си и доведе ирландски учител вкъщи. Оттогава Кетлин и сестра ѝ изпращаха ирландски пощенски картички на

приятелките си и получаваха такива. Неделите Мисис Керни и семейството ѝ посещаваха малката протестантска църква, тълпа се насъбираше пред католическата катедрала. Те бяха приятели на семейство Керни – музиканти, националисти, а когато играеха на карти или бърбеха си стискаха ръце, смееха се и си казваха „Довиждане“ на ирландски. Скоро хората започнаха да говорят за Мис Кетлин Керни. Казваха, че е много добра в музиката, че е добро момиче и още повече, че вярвала в развитието на езика. Мисис Керни се радваше на това, не се изненада дори, когато дойде Мистър Холохан и предложи на дъщеря ѝ да акомпанира на четирите големи концерта, които Обществото искаше да даде в Старите концертни зали. Заведе го в хола, накара го да седне и донесе каната и големия сребърен поднос с бисквити. Разказа ѝ за начинанието, съветва я и я разубеждава. Накрая склучиха договор, Кетлин щеше да получи осем гвиней за участието си в четирите концерта.

Мистър Холохан беше новак в сметките и особено в подредбата на програмите, така че Мисис Керни трябваше да му помогне. Имаше такт. Знаеше кои артисти да напише с големи букви, кои с малък шрифт. Знаеше, че големият тенор не бива да бъде след комичния репертоар на Мистър Мийд. За да разнообразява публиката слагаше старите известни произведения сред новите. Всеки ден Холохан я търсеше за съвет. Тя беше винаги приветлива и готова да даде съвет, непретенциозен, наистина. Казваше:

– А, сега си помогнете, Мистър Холохан.

И докато той си помагаше сам, тя добавяше:

– Не се страхувайте, само не се страхувайте от това!

И потръгваше. Мисис Керни купи прекрасна светлорозова коприна за роклята на Кетлин. Струваше малко повече от обичайното, но си заслужаваше. Купи дузина билети от по два шилинга за приятелите си, които иначе не биха отишли на концертите. Нищо не забрави и благодарение на нея нещата, които трябваше да бъдат направени, бяха направени.

Концертите бяха намислени за сряда, четвъртък, петък и събота. Тя пристигна с дъщеря си в Концертните зали в сряда вечерта и не хареса това, което видя. Група младежи със значки на палтата си седяха някак глупаво във вестибула, нито един с вечерно облекло. Прекоси групата с дъщеря си и още от пръв поглед се убеди в глупостта на стюардите. Първом си помисли, че е объркала часа. Но уви, не беше, беше осем без двацет.

В съблекалнята зад сцената, беше представена на секретаря на Обществото – Мистър Фитцпатрик. Усмихна се и му протегна ръка. Беше

слаб човечец с бяло лице. Забеляза, че носи кафявата си шапка, небрежно килната на една страна, имаше слаб акцент. Носеше програмата в ръката си и докато разговаряше с нея прегъна единия край. Изглежда беше леко объркан. Всяка минута Мистър Холохан сновеше от сцената до съблекалнята и обратно. Музикантите говорели нервно, гледали се от време на време в огледалата, репетирали музиката. Станало вече девет и половина и зрителите недоволствали, че не са започнали концерта. Мистър Фитцпатрик отишъл, засмял се тъпо и казал:

– Е, дами и господа, предполагам, че трябва да започнем.

Мисис Керни се замисли за лошото начало, обърна с към дъщеря си и каза:

– Готова ли си, скъпа?

Намери сгоден случай, извика Мистър Холохан на страна и го попита какво значи това. Мистър Холохан не разбра. Каза само, че Комитетът е направил сериозна грешка, като е решил да даде цели четири концерта, били твърде много.

– Ами музикантите, – каза Мисис Керни. – Да! Разбира се, че ще дадат най-доброто от себе си, но те наистина не са добри!

Мистър Холохан се съгласи с това, че не са добри, но каза, че Комитетът е решил да даде трите първи концерта, като запази най-доброто за последния. Мисис Керни не каза нищо, но тъй като посредствените музиканти се редяха един след друг, публиката намаляваше все повече и повече, тя започна да се замисля дали си е струвало въобще да се занимава с тази работа. Имаше нещо, което определено я дразнеше, а празната усмивка на Фитцпатрик я вбеси. Не каза нищо, само почака, за да види какъв ще е краят. Концертът свърши преди десет и всички си тръгнаха бързо.

В четвъртък вечерта концертът беше по-добре приет, но Мисис Керни забеляза, че цялата зала беше пълна с хартийки. Публиката се държа неприястно, всички бяха в неофициални облека.

Мистър Фитцпатрик изглежда се забавляваше и въобще не забеляза, колко отвратена е от държанието му Мисис Керни. Стоеше на края на сцената и от време на време размахваше шапка, поздравявайки двама свои приятели на балкона. В края на вечерта Мисис Керни разбра, че комитетът е решил да отмени петъчният концерт и че правеха всичко възможно, за да напълнят залата в събота. Като чу това, тя извика Мистър Холохан навън. Задържа го, докато носеше лимонада на някаква млада дама и го пита дали чутото е истина. Да, истина било!

– Но разбира се, това не променя договора нали? – каза тя. –

Договорът е за четири концерта.

Мистър Холохан изглежда бързаше, посъветва я да говори с Мистър Фитцпатрик. Мисис Керни започна да се страхува. Извика Мистър Фитцпатрик насаме и му каза, че след като дъщеря ѝ е наета за четири концерта, трябва да ѝ се плати за четири, независимо колко концерта дава Обществото. Мистър Фитцпатрик не схвана бързо проблема, изглежда се опита да избяга от отговорност и каза, че ще обсъди проблема в комитета. Бузите на Мисис Керни се зачервиха от гняв и попита през зъби:

– А, кой е комитета, моля?

Разбра, че този начин на държане не отива на една дама и замълча.

Комитетът изпрати доста малки момченца из главните улици на Дъблин още петък сутринта с по връзка билети, с доста шумни реклами с имената на най-обичаните музиканти за концерта в събота вечер. Мисис Керни се беше поуспокоила малко, но все още мислеше да каже на съпруга си от какво се опасява. Той я изслуша внимателно и каза, че би било най-добре да я придружи на концерта. Тя се съгласи. Уважаваше съпруга си, тъй както и Централната пощенска станция, като нещо стабилно, голямо и трайно, мислеше, че знае много малко от истинските му възможности и знаеше вътрешно, че е истински мъж. Зарадва се, че е предложил да отиде с нея. Планът ѝ проработи.

Доиде нощта на големия концерт. Мисис Керни, под ръка със съпруга и дъщерята пристигнаха 45 минути преди началото. За нещастие навън валеше. Мисис Керни остави дрехите и нотите на дъщеря си в ръцете на своя съпруг и замина да търси Мистър Холохан и Фитцпатрик. Не можа да ги намери. Попита стюардите дали няма някой член на Комитета и след доста време ѝ доведоха една малка женица – Мис Берн, на която Мисис Керни обясни, че иска да види един от секретарите. Мис Берн каза, че ги очаква всеки момент и попита какво може да направи за госпожата. Мисис Керни погледна старото сбръчкано лице, пълно с истинност и ентузиазъм и отговори:

– Не, благодаря!

Женичката каза, че се надявала да си изкарат добре. Погледна към дъжда, меланхолията измести ентузиазма ѝ и каза:

– Ах, ами! Ще дадем най-доброто от себе си, Бог знае!

Мисис Керни се върна в съблекалнята.

Музикантите бяха дошли. Баса и тенора също. Басът, Мистър Дуган, беше строен младеж с поддържани черни мустаци. Беше син на портиера на операта в града и още като малък басираше. Беше се

издигнал до първокласен музикант от нищото. Беше пял в Гранд Опера.

Една нощ дори беше заменил болният главен бас, изпя арията на краля в операта Маритана в Кралския театър. Изпя я с чувство и сила и беше много добре приет от публиката, но развали всичко като си обърса носа с ръкава веднъж-два пъти. Беше твърде скромен и говореше малко. Казваше вашият толкова тихо, че никой не можеше да чуе, пиеше само мляко, за да си пази гласа. Мистър Бел, вторият тенор, малък рус човец, се състезаваше ежегодно за наградата на Фейс Цеол. На четвъртото си представяне бе взел бронз. Беше извънредно нервен и извънредно завистлив към другите тенори, но прикриваше тази невротична завист под покривалото на приятелството. По-този начин като че ли показваше на хората, каква мъка е всеки концерт за него самия. И затова отиде при Мистър Дуган, за да го пита:

– И ти ли си в играта?

– Да! – каза Мистър Дуган.

После Мистър Бел се засмя съзаклятнически и протегна ръка.

– Хайде да се здрависаме!

Мисис Керни заобиколи двамата младежи и отиде да виси сцената. Местата бяха претъпкани, приятен шум бе обхванал аудиторията. Тя се върна при съпруга си. Започнаха частен разговор. Темата беше очевидно основно за Кетлин, тъй като и двамата я поглеждаха от време на време, докато разговаряше с нейна приятелка, националистка и контраалт. В стаята се разхождаше самотно една непозната с бледо лице. Жената носеше избеляла синя рокля върху мършавото си тяло. Някой каза, че тя е Мадам Глин, сопрано.

– Чудя се откъде са я изкопали! – каза Кетлин на Мис Хили. – Никога не съм я чувала.

Мис Хили трябваше да се усмихне. Тогава в стаята нахлу Мистър Холохан и двете го попитаха, коя е дамата. Каза, че е Мадам Глин от Лондон. Мадам Глин седеше в ъгъла срещу нотите и от време на време поглеждаше настрани. В сянката избелялата ѝ рокля не се виждаше добре, но пък лечеше странната ѝ яка. Шумът в залата се усили. Първият тенор и баритонът пристигнаха заедно. И двамата бяха добре облечени, излъчваха самодоволство и предизвикваха завист всред останалите.

Мисис Керни заведе дъщеря си при тях и ги заговори приятелски. Искаше да ги предразположи, опитваше се да бъде учтива, но очите ѝ следваха куцукането на Мистър Холохан. Освободи се и го последва.

– Мистър Холохан, бих желала да поговоря с вас за момент.

Скриха се в коридора и тя попита, кога ще бъде платено на дъщеря

й. Мистър Холохан каза, че Мистър Фитцпатрик има грижата за това. Мисис Керни каза, че не знае нищо за Мистър Фитцпатрик. Каза, че дъщеря ѝ е била повикана за сумата от осем гвинеи и трябва да ѝ бъде платено. Мистър Холохан каза, че това не е негова работа.

– А защо да не е ваша работа? – попита Мисис Керни. – Не я ли извикахте вие, не ѝ ли донесохте вие договора? Но след като не е ваша работа, става моя работа и ще я видим тази работа!

– По-добре говорете за това с Мистър Фитцпатрик.

– Не знам нищо за Фитцпатрик! – повтори Мисис Керни. – Имам договор и настоявам да бъде изпълнен.

Отиде в съблекалнята, бузите ѝ бяха зачервени. Усещаше се живот в стаята. Двама във вечерни облекла седяха до камината и говореха доста фамилиарно с Мис Хили и баритона. Това бяха известен фримасон и Мистър О'Медън Бърк. Първият беше дошъл, за да се извини, че не може да гледа концерта, тъй като трябва да присъства на лекцията на американски свещеник в Масонската Ложа. Беше сивокос мъж с топъл глас и изискани маниери. От запалената цигара в ръката му се носеше аромат на качествен тютюн. Изглежда не обичаше концертите, защото го отегчаваха, стоеше свит до камината. Пред него беше Мис Хили, която разговаряше и се смееше доста шумно. Беше достатъчно възрастен, за да всява уважение, но достатъчно млад по дух. Долавяше аромата, топлината и прелестите на тялото ѝ. Усещаше как въздухът кара гърдите ѝ да се повдигат и спадат, оценяваше топлината и аромата ѝ. Но вече трябваше да тръгва и изглежда съжаляваше. Каза, визирайки Мистър Холохан:

– О'Медън Бърк ще напише бележката и аз ще я погледна.

– Благодаря Ви, Мистър Хендрик! – каза Холохан. – Знам, че ще я видите. А сега искате ли да видите нещо, преди да тръгнете?

– Нищо против!

Двамата мъже тръгнаха по криволичещите коридори и се качиха по тъмните стълби до една изолирана стая, където един от стюардите беше отворил няколко бутилки за малкото джентълмени вътре. Един от тях беше Мистър О'Медън Бърк, който бе открил стаята почти инстинктивно. Беше учтив възрастен човек, който подпираше тялото си, когато почиваше, с огромен копринен чадър. Странното му западно име беше като морален чадър над финансовите му проблеми. Уважаваха го.

Докато Мистър Холохан представяше фримасона, Мисис Керни говореше толкова високо на мъжа си, че той я помоли да снижи малко тона. Разговорът нажежи обстановката в стаята. Мистър Бел беше готов, но аккомпанистът не подаде знак. Очевидно нещо не беше наред. Мисис

Керни го изгледа и каза нещо в ухото на Кетлин. От залата се чува насърчения, ръкопляскания и тропане на крака. Първият тенор, баритонът и Мис Хили чакаха притихнали, но нервите на Мистър Бел бяха опънати до скъсване. Той смяташе, че публиката може да си помисли, че е закъснял.

Мистър О'Медън Бърк и Холохан влязоха. На мига Мистър Холохан долови проблема. Отиде до Мисис Керни и ѝ каза нещо настоятелно. Докато разговаряха шумът в залата се усили. Мистър Холохан почервения. Говореше високо, но Мисис Керни каза:

– Не иска да свири! Искане осемте гвиней.

Мистър Холохан погледна объркано към залата, чуваха се ръкопляскания и тропания. Той се помоли на Мисис Керни и на Кетлин. Мистър Керни продължи да почесва брадата си, Кетлин гледаше надолу, мърдаше тока на обувката си, не беше неин проблем. Мисис Керни повтори:

– Няма да започне, докато не си получи парите.

След разменените бързи реплики, Мистър Холохан закуцука. В залата се възцари тишина. Когато тази тишина стана почти болезнена Мисис Хили каза на баритона:

– Виждали ли сте Мисис Кампел, тази седмица?

Не я бил виждал, но му били казали, че е добре. Разговорът не продължи. Първият тенор наклони глава и започна да брои дупките по колана на кръста си. От време на време всички прашаха погледи на Мисис Керни.

Залата избухна, когато Мистър Фитцпатрик и преbledнелият Мистър Холохан нахлуха. Ръкоплясканията бяха придружени с неясен шепот. Мистър Фитцпатрик държеше няколко банкноти в ръка. Отброи четири в ръката на Мисис Керни и каза, че останалите ще ѝ бъдат дадени в почивката. Мисис Керни каза:

– Липсват още четири шилинга!

Но Кетлин прибра полата си и каза „Сега, Мистър Бел!“ , който трепереше като трепетлика. Певецът и тя излязоха заедно. Шумът в залата замря. След пауза от няколко секунди се чу пианото.

Първата част на концерта мина прекрасно, с изключение на партиурата на Мадам Глин. Горката изпя Киларне, с толкова треперещ, задъхващ се глас, с безумно остаряла интонация и произношение, за които като че ли вярваше, че допринасят за елегантността на изпълнението. Изглеждаше, като че ли излиза от стар гардероб, а публиката я направи за смях. Първият тенор и контраалта изправиха залата на крака. Кетлин

изсвири няколко стари ирландски мелодии, които бяха приветствани много добре. Първата част на концерта беше закрита с патриотичния рецитал на една млада дама, която участваше в аматьорска театрална група.

През цялото време цареше небивало вълнение в съблекалнята. В единият ъгъл се бяха събрали Мистър Холохан, Мистър Фитцпатрик, Мис Берн, двама стюарди, баритона, баса и Мистър О'Медън Бърк, който каза, че това е най-скандалният концерт, на който е присъствал. Карриерата на Мис Кетлин Керни щяла да бъде съсипана в Дъблин след това. Баритонът бе запитан, какво мисли за нейния договор. Не пожела да каже каквото и да било по въпроса. На него му били платили и искал да е в мир с тези мъже. Обаче, смятал, че Мисис Керни трябвало да се разбере с музикантите. Стюардите и секретарите разговаряха, какво ще стане след паузата.

– Съгласен съм с Мис Берн! Не трябва да й плащаме! – каза Мистър О'Медън Бърк.

На другият ъгъл бяха Мисис Керни, съпруга ѝ, Мистър Бел, Мис Хили и младата жена, която прочете рецитала. Мисис Керни каза, че Комитетът се е държал скандално с нейната особа. Не смятала да създава скандали и не искала много, а ето как ѝ с отплащали. Мислели си, че насреща си имат само едно момиче и че могат да правят каквото си искат. Но тя щяла да им покаже, че грешат. Мислели си, че не могат да я третираят като мъж. Щяла да им покаже, че ѝ момичето има права, не можели да я правят на глупачка. Ако не ѝ платели щяла да накара цял Дъблин да разбере. Разбира се, съжалявала, че това се е отразило на музикантите. Но какво друго можела да направи? Апелира към втория тенор, но той ѝ каза, че не може да очаква да се отнасят добре с нея. После се обърна към Мис Хили. Мис Хили искала да се присъедини към другия лагер, но не можела, тъй като била приятелка на Кетлин и често посещавала дома на семейство Керни.

Когато свърши първата част, Мистър Фитцпатрик и Мистър Холохан казаха на Мисис Керни, че останалите четири гвинеи ще ѝ бъдат платени след срещата на комитета в четвъртък, а ако дъщеря ѝ откаже да свири на втората част, Комитетът ще счете, че е развалила договора и няма да ѝ плати.

– Не съм виждала никакъв Комитет! – каза Мисис Керни. – Моята дъщеря има договор. Или ще си получи четирите гвинеи сега или ѝ кракът ѝ няма да стъпи на сцената.

– Изненадан съм от държанието Ви, Мисис Керни! – каза Мистър

Холохан. – Никога не съм очаквал такова нещо от Вас!

– А по какъв начин се държите вие с мен? – попита Мисис Керни.

По лицето ѝ се четеше гняв, изглеждаше като човек, който може да разкъса врага си с ръце.

– Само си искам правата! – каза тя.

– Все пак трябва да имате някакъв усет за благоприличие! – каза Мистър Холохан.

– Трябва ли, наистина?... А когато попитах, дали ще бъде платено на дъщеря ми така ѝ не получих цивилизован отговор!

Поклати глава и изрепетира:

– Трябва да говорите със секретаря! Не е моя работа! Аз съм голям човек и знам как да ви пиляя времето, о знам!

– Мислех, че сте дама! – каза Мистър Холохан и ѝ обърна гръб.

Договорът на Мисис Керни бе порицан от всички, съгласиха се, че Комитетът е бил прав. Тя застана на вратата, позеленяла от гняв, спорейки със съпруга и дъщеря си. Чакаше да дойде време за втората част, с надеждата да я потърсят. Но Мис Хили се съгласи да изсвири един от двата акомпанимента. Мисис Керни трябваше да пропусне баритона и новата пианистка до сцената. Тя постоя за момент като камък на мястото си, докато първите ноти на песента докоснаха ушите ѝ. После взе мантията на дъщеря си и каза на съпруга си:

– Хвани такси!

Излезе. Мисис Керни сложи мантията на гърба на дъщеря си и го последва. Спря се на вратата и каза в лицето на Холохан:

– Все още не съм свършила с теб!

– Но аз съм! – каза Холохан.

Кетлин последва смирено майка си. Мистър Холохан се заразхожда из стаята, за да се успокои.

– Тя е прекрасна! Просто прекрасна!

– Направи това, което трябваше да се направи, Холохан! – каза Мистър О'Медън Бърк, сочейки с чадъра си в знак на одобрение.

КРАЙ

© 1914 Джеймс Джойс
© 2008 Мирена Пламенова, превод от английски

James Joyce
A Mother, 1914

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5489>]